

BİR LOKMA BİR HIRKA: ALEVİLİK VE BEKTAŞİLİK ÖĞRETİLERİNİN TÜKETİCİ DAVRANIŞLARI VE ENFLASYONLA MÜCADELEDEKİ YERİ

ONE BİTE, ONE GARMENT: THE ROLE OF ALEVİ AND BEKTASHİ
TEACHINGS IN SHAPING CONSUMER BEHAVİOR AND INFLATION
DYNAMİCS

YILMAZ ULVİ UZUN*

Sorumlu Yazar

Öz

Bu çalışma, “Bir Lokma Bir Hırka” öğretisini Alevi-Bektaşî geleneği bağlamında ele alarak kültürel normların tüketici davranışları ve enflasyonla mücadele politikaları üzerindeki etkilerini incelemektedir. Araştırma, nitel yöntem çerçevesinde tasarlanmış; doktrinsel metinler, sözlü gelenekler, nefesler, menakıbnameler ve fütüvvetnamelerden oluşan 42 birincil ve 18 ikincil kaynak tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Braun ve Clarke’ın (2006) altı aşamalı yaklaşımı izlenerek yürütülen analizde dört ana tema belirlenmiştir: kanaatkârlık ve ölçülülük, toplumsal dayanışma, tüketim etiği ve kimlik ile ekonomik istikrar. Bu temalar, kültürel ekonomi, davranışsal iktisat ve sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik kuramsal çerçeveleriyle ilişkilendirilerek kavramsal bir model geliştirilmiştir. Model, kültürel normların enflasyonla mücadelede dört boyutta işlev gördüğünü ortaya koymaktadır: tüketim kısıtlama etkisi, dayanışma yoluyla talep dengesi, üretim etiği ile arz istikrarı ve toplumsal güvenin güçlendirilmesi. Öte yandan Helms, M. M. ve Nixon, J. (2010) yaklaşımıyla gerçekleştirilen SWOT analizi, “Bir Lokma Bir Hırka” öğretisinin güçlü ve zayıf yönlerini, sunduğu fırsatları ve karşı karşıya kaldığı tehditleri sistematik biçimde değerlendirmiştir. Çalışma sonunda elde edilen bulgular, öğretinin klasik para ve maliye politikalarının ötesinde kültürel ve davranışsal düzlemde tamamlayıcı bir istikrar mekanizması üretme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, ekonomik rasyonalite ile kültürel normların bütünleşmesi, modern iktisadın rasyonel çıkar mantığını aşarak değerler temelli bir denge üretmekte olup; bu da fiyat istikrarının ötesinde adalet, güven ve sürdürülebilir refahı tesis eden yeni bir iktisadi ufka işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Alevilik, Bektaşîlik, Tüketici Davranışları, Enflasyon, Kültürel Ekonomi, SWOT Analiz

Abstract

This study examines the doctrine of “*Bir Lokma Bir Hırka*” within the context of the Alevi-Bektashi tradition, analyzing the impact of cultural norms on consumer behavior and anti-inflationary policies. The research was designed within a qualitative framework and was evaluated using thematic analysis of 42 primary and 18 secondary sources, including doctrinal texts, oral traditions, hymns (*nefes*), hagiographies (*menakibname*), and *fütüvvetname*

Araştırma Makalesi / Künye: UZUN, Yılmaz Ulvi. “Bir Lokma Bir Hırka: Alevilik ve Bektaşîlik Öğretilerinin Tüketici Davranışları ve Enflasyonla Mücadeledeki Yeri”. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 117 (Mart 2026), s. 173-191.

* Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, İ.İ.B.F., E-mail: yuuzun@beu.edu.tr, yilmazulvi.uzun@ayu.edu.kz, ORCID: 0000-0002-6428-4167.

manuscripts. Following Braun and Clarke's (2006) six-phase approach, the analysis identified four main themes: frugality and moderation, social solidarity, consumption ethics and identity, and economic stability. These themes were systematically linked to the theoretical frameworks of cultural economics, behavioral economics, and socio-economic sustainability, which informed the development of a conceptual model. The model demonstrates that cultural norms function within anti-inflationary dynamics across four dimensions: restricting consumption, balancing demand through solidarity, ensuring supply stability through production ethics, and strengthening social trust. A SWOT analysis, conducted according to Helms, M. M. and Nixon, J. (2010), systematically assessed the strengths and weaknesses of the doctrine, as well as its opportunities and threats. The findings reveal that the doctrine has the potential to function as a complementary mechanism for economic stability, beyond the scope of conventional monetary and fiscal policies, by embedding cultural and behavioral dimensions. Ultimately, the integration of economic rationality with cultural norms transcends the logic of rational self-interest in modern economics, generating a value-based equilibrium that not only secures price stability but also establishes justice, trust, and sustainable welfare—pointing towards a new horizon in economic thought.

Keywords: Alevism, Bektashism, Consumer Behavior, İnflation, Cultural Economics, SWOT Analysis

Giriş

Enflasyon, iktisat yazınında uzun süredir makroekonomik istikrarın en kritik sorunlarından biri olarak kabul edilmektedir. Fiyat istikrarını sağlamak amacıyla geliştirilen yaklaşımlar çoğunlukla para arzı yönetimi, mali disiplin önlemleri, döviz kuru politikaları ve arz–talep dengesi gibi teknik araçlara dayanmaktadır (Keynes, 1936; Blanchard, 2012). Ancak bu çerçeve, enflasyonun yalnızca teknik bir problem olarak ele alınmasına neden olmakta; ekonomik davranışların toplumsal normlar, kültürel değerler ve inanç sistemleriyle şekillenen yönü büyük ölçüde göz ardı edilmektedir (Polanyi, 1944).

Oysa Anadolu'nun kültürel birikimi içinde yer alan “Bir Lokma Bir Hırka” anlayışı, ekonomik davranışları doğrudan etkileyen normatif bir değerler sistemi sunmaktadır. Bektaşilik ve Alevilik geleneğinde köklü bir ilke olarak yerleşmiş olan bu öğreti, bireylerin tüketim alışkanlıklarını disipline eden kanaatkârlık, ölçülülük, paylaşım ve israf karşıtlığı gibi ilkeler üzerine inşa edilmiştir (Melikoff, 1998; Ocak, 2013). Kanaatkârlık, bireysel düzeyde tüketim kısıtlamaları yaratarak aşırı talebi sınırlandırmakta ve talep yönlü enflasyon baskılarını hafifletmektedir (Keynes, 1936). Ölçülülük, ihtiyaçların yalnızca zorunlu olanlarla sınırlandırılması sayesinde kaynak kullanımını rasyonelleştirmekte ve sürdürülebilir tüketim kalıplarına zemin hazırlamaktadır. Paylaşım kültürü, gelir eşitsizliklerinin cemaat içi dayanışma yoluyla dengelenmesini sağlamakta (Yaman, 2016), israf karşıtlığı ise hem üretim hem de tüketim süreçlerinde verimliliği artırarak kaynakların daha dengeli kullanımına olanak tanımaktadır (Sen, 1987).

Bu normatif çerçeve, piyasa merkezli rasyonaliteye alternatif bir değer sistemi üretmektedir. Modern iktisat, bireylerin fayda maksimizasyonuna dayalı karar alma süreçlerini ön plana çıkarırken (Akerlof ve Kranton, 2000), “Bir Lokma Bir Hırka” öğretisi, bireylerin ekonomik tercihlerini etik sorumluluk, toplumsal aidiyet ve kolektif refah gibi daha geniş boyutlarda değerlendirmektedir. Böylece ekonomik davranışların yalnızca bireysel tercihlerden ibaret olmadığı, aynı zamanda sosyal etkileşim ve anlam üretimi süreçlerinin bir ürünü olduğu vurgulanmaktadır (Blumer, 1986).

Bu bakış açısı, literatürdeki önemli bir boşluğa da işaret etmektedir. Enflasyon genellikle merkez bankalarının politika araçları ve mali disiplin tedbirleri üzerinden açıklanırken (Blanchard, 2012), kültürel normların talep eğilimleri üzerindeki dönüştürücü etkisi çoğunlukla göz ardı edilmektedir. Davranışsal iktisat literatürü, sosyal normlar, kimlik ve duygusal tepkilerin ekonomik kararlar üzerindeki etkisini güçlü biçimde vurgulamaktadır (Akerlof ve Shiller, 2009). Ancak bu perspektifin, enflasyon dinamikleriyle kültürel değerler arasındaki ilişkiyi kapsayacak şekilde genişletilmesi oldukça sınırlı kalmıştır.

Bu çalışmanın amacı, “Bir Lokma Bir Hırka” öğretisinin Alevi-Bektaşî geleneğinde kurumsallaşmış tüketim etiğini merkeze alarak, bu normların tüketici davranışlarını hangi mekanizmalar üzerinden biçimlendirdiğini ve enflasyonla mücadelede nasıl işlevsel olabileceğini sistematik olarak incelemektir. Bu bağlamda çalışma, davranışsal ekonomi ve kültürel ekonomi literatürlerini sentezleyen bir yaklaşım ortaya koymakta; etik değerlerin modern iktisat politikaları açısından taşıdığı potansiyeli görünür kılmayı hedeflemektedir.

Makalede önce “Bir Lokma Bir Hırka” öğretisinin tarihsel ve kültürel bağlamı tartışılacak, ardından kuramsal ve kavramsal çerçeve sunulacaktır. Daha sonra araştırmanın yöntemi, veri kaynakları ve tematik analiz süreci açıklanacak; bulgular kavramsal bir modelle bütünleştirilerek SWOT analizi kapsamında değerlendirilecektir. Son bölümde ise sonuçlar özetlenecek, politika önerileri sunulacak ve gelecekteki araştırmalar için yönelimler tartışılacaktır.

1. Literatür Taraması

Toplumsal inanç sistemlerinin ekonomik davranış kalıpları üzerindeki etkisi, disiplinler arası akademik çalışmaların giderek artan biçimde ilgi odağı hâline gelmiştir. Özellikle Alevi-Bektaşî öğretisinin “Bir Lokma Bir Hırka” ilkesi, hem mikro düzeyde bireysel tüketim tercihlerinin hem de makro düzeyde ekonomik denge arayışlarının analizinde özgün bir kültürel-ekonomik parametre olarak değerlendirildiği söylenebilir. Bu bağlamda, öğretinin tarihsel temellerini, kültürel kodlarını ve iktisadi karşılıklarını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen literatür taraması, farklı disiplinlerin kesişim alanlarını dikkate alarak yapılandırılmıştır.

Mevcut çalışmada, öncelikle doktrin toplumsal yapı ve ekonomik davranışlar üzerindeki etkisi, yerel ve uluslararası perspektiften incelenmiş; ardından, öğreti ile tüketim, tasarruf ve enflasyon süreçleri arasındaki ilişkileri ele alan akademik çalışmalar derlenmiş ve sistematik bir biçimde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma, literatür taraması tablosu aracılığıyla sunulmuş, konunun teorik temellerinin karşılaştırmalı biçimde analiz edilmesine imkân tanınmıştır. Dolayısıyla hem kavramsal hem de ampirik düzeyde mevcut bilgi birikimini bütüncül şekilde değerlendirmek üzere bu kapsamda ulusal ve uluslararası alanyazın taranmıştır.

Tablo 1: Literatür Taraması

Yazar(lar)	Yıl	Ülke/ Bağlam	İncelenen Dönem	Metodoloji	Bulgular
Thompson, E. P.	1971	İngiltere/ Kuramsal	1700–1800	Tarihsel analiz	Moral ekonomisi normları adil fiyat algısını şekillendirmektedir.
Polanyi, K.	1944	Genel/ Kuramsal	1800–1940	Tarihsel-kuramsal	Ekonomi sosyal kurumlara bağlıdır; normatif dayanışma örnekleri analiz edilmiştir.
Keynes, J. M.	1936	Genel Araştırma	O dönemki mevcut araştırmalar-genel	Makro kuramı	Marjinal tüketim eğilimi talebi belirleyicidir; kanaat normları talep baskısını azaltmaktadır.
Melikoff, İ.	1998	Türkiye	1200–1900	Tarihsel-etnografik	Bektaşî öğretilerinde normatif ölçülülük ekonomik davranışı düzenlemektedir.
Kehl-Bodrogi, K.	1988	Türkiye	1970–1985	Etnografik	Alevilerde cem ve karşılıklılık normlar ekonomik paylaşımı sağlamaktadır.
Vorhoff, K.	1995	Türkiye/ Avrupa	1970–1990	Siyasi-sosyolojik	Alevi kurumları sosyal sermaye üretir; ekonomik dayanışmayı güçlendirmektedir.
Shankland, D.	2003	Türkiye	1990–2000	Etnografi	Cem ve lokma ritüelleri ekonomik davranışta dayanışma zemini oluşturmaktadır.
Ağırman, M.	2009	Türkiye	2005–2009	Alan çalışması	İnanç normları günlük tüketim/tasarruf tercihlerine nüfuz etmektedir.
Aday, E.	2013	Türkiye	2008–2012	Saha Çalışması	Ritüel merkezli paylaşım toplumsal yeniden dağıtımını desteklemektedir.
Ocak, A. Y.	2013	Türkiye	1200–1900	Tarihsel	Tarihsel normlar günümüz davranışlarının temellerini oluşturmaktadır.
Guiso vd.	2006	Genel	1980–2000	Ampirik Çalışma	Kültürel normlar güven ve tasarrufu artırmakta ve ekonomik sonuçlara etki etmektedir.
Akerlof ve Kranton	2000	Genel	Genel	Kuram Teori	Kimlik normları bireysel ekonomik kararları belirlemektedir.

Thaler ve Sunstein	2008	Genel	2000–2008	Davranışsal Yaklaşım	Nudge ile normlara uygun olduğu sonucuna varmıştır.
Akerlof ve Shiller	2009	Genel	1900–2008	Davranışsal Politika	Norm ve beklentiler enflasyon/ tüketim dengesini etkilemektedir.
Abalı, İ.	2021	Türkiye	2018–2021	Metinsel Analiz	Sembolik normlar tüketim ve israf sınırlandırmasını etkilemektedir.
Sipahi, B. B.	2021	Türkiye	1999–2019	Ekonometrik Yaklaşım (eğitim-enflasyon)	Enflasyon, gelir dağılımı ve eğitim harcamaları ile ilişkili ve bu da sosyal normlara yansımaktadır.
Telek, Cebail ve M. Albayrak	2022	Türkiye	1987–2020	VAR analizi	Enflasyon tüketimi negatif etkiler ve tasarrufa yönelimi öne çıkarır.
Ekonomik dönüş – Aşırı tüketim analizi	2023	Türkiye	Güncel	Nitel Analiz	Ekonomik şoklar tüketim normlarını kırarak aşırı harcama atağı başlatır.
TÜİK eğitim enflasyon raporları	2024	Türkiye	Güncel	Haber verisi analiz	Tüketim, eğitim, normlar ve fiyat dinamikleri iç içe geçmişliği görülmektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda yapılan literatür taramasına göre, kültürel normların ekonomik davranışlar üzerindeki etkisine yönelik çalışmalar tarihsel olarak üç ana evrede gelişmiştir. İlk evrede (1936–1970’ler), Keynes’in marjinal tüketim eğilimi modelinde ölçülü tüketim kavramı, talep yönetimi ve enflasyon baskılarının azaltılması açısından önem kazanmış; Polanyi’nin (1944) ekonomik davranışın toplumsal yapılara bağlı yaklaşımı, yeniden dağıtım ve karşılıklılık mekanizmalarının ekonomi üzerindeki düzenleyici etkilerini açıklamıştır. İkinci evrede (1970’ler–2000’ler), Thompson’un “moral economy” kavramsallaştırması, Alevi-Bektaşlı topluluklarının dayanışma temelli ekonomik ilişkilerini anlamada teorik bir zemin sağlamış; Kehl-Bodrogi (1988), Vorhoff (1995) ve Melikoff (1998) gibi araştırmacılar bu normatif yapıların sosyal sermaye oluşumunu, paylaşım kültürünü ve israf karşıtı davranışları nasıl güçlendirdiğini saha verileriyle ortaya koymuştur. Üçüncü evrede (2000’ler–günümüz), Akerlof ve Kranton’un kimlik ekonomisi modeli ile Akerlof ve Shiller’in davranışsal iktisat çerçevesinde geliştirdiği “animal spirits” yaklaşımı, grup kimliği ve kültürel normların ekonomik karar alma süreçlerindeki rolünü açıklamış; Thaler ve Sunstein’in “nudge” teorisi ise bu normların tasarruf ve tüketim alışkanlıklarını yönlendirme potansiyeline işaret etmiştir. Türkiye özelinde, Abalı ve Sipahi gibi araştırmalar Alevi-Bektaşlı inancındaki “Bir Lokma Bir Hırka” öğretisinin enflasyon, gelir dağılımı, tüketim tercihi ve eğitim harcamaları üzerindeki yansımalarını istatistiksel olarak incelemiş; Telek ve Albayrak ise makroekonomik veriler üzerinden normatif yapıların tasarruf eğilimine etkisini doğrulamıştır. Genel olarak

literatür, kültürel normların özellikle kanaat, paylaşım ve israf karşıtlığı ilkelerinin talebi azaltması, toplum içerisinde dayanışmayı güçlendirmesi, ekonomik krizlere ve enflasyona karşı dengeleyici etkiler yaratma kapasitesine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Öte yandan yukarıda sunulan literatür taraması, Alevi-Bektaşî düşünce sistemi ve “Bir Lokma Bir Hırka” öğretisinin, ekonomik davranış biçimleri ve enflasyonist dönemlerdeki dengeleyici etkileri bağlamında hem ulusal hem de uluslararası alanyazında sınırlı fakat derinlikli biçimde ele alındığını göstermektedir. İncelenen çalışmalar, söz konusu öğretilerin tüketim alışkanlıkları, tasarruf eğilimleri ve toplumsal dayanışma mekanizmaları üzerindeki etkilerini çeşitli metodolojik yaklaşımlarla ortaya koymaktadır. Bu birikim, araştırmanın teorik altyapısının oluşturulmasında ve kavramlar arası ilişkilerin sistematik biçimde tanımlanmasında önemli bir temel sunmaktadır. Dolayısıyla, çalışmanın bundan sonraki bölümünde, ele alınan konunun bilimsel çerçevesini netleştirmek amacıyla kuramsal ve kavramsal çerçeve ayrıntılı biçimde ortaya konulacaktır.

1. Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve

Literatür, kültürel normların ve inanç temelli öğretilerin ekonomik davranışları derinden etkilediğini göstermektedir. Keynes’in marjinal tüketim eğilimi kuramı, ölçülü tüketimin toplam talebi dengeleyici bir unsur olduğunu belirtmektedir (Keynes, 1936). Polanyi’nin “gömülülük” yaklaşımı ise ekonominin toplumsal ve kültürel bağlamdan ayrı düşünülmeceğini vurgulamaktadır (Polanyi, 1944). Dolayısı ile bu çerçeve, Alevi-Bektaşî geleneğinde görülen dayanışma ve paylaşım pratiklerinin yalnızca ahlaki değil, aynı zamanda ekonomik işlevlere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Öte yandan Thompson’un “ahlaki ekonomi” anlayışı da piyasanın yalnızca fiyat mekanizmalarıyla değil, toplumsal adalet algısı ve normlarla şekillendiğini savunmaktadır (Thompson, 1971). Bu yaklaşım, Alevi-Bektaşî kültüründe “kanaatkârlık” ve “paylaşım” ilkelerinin ekonomik davranışlara yön verici niteliğini anlamak için önemli bir zemin sunmaktadır. Nitekim Kehl-Bodrogi (1988), Melikoff (1998) ve Shankland (2003) çalışmalarında bu öğretilerin “bir lokma bir hırka” ilkesiyle somutlaştığını ortaya koymuşlardır.

Ayrıca davranışsal iktisat literatürü de bu bağlamı desteklemektedir. Akerlof ve Kranton (2000), bireylerin kararlarını yalnızca fayda maksimizasyonu değil, kimlik ve aidiyet duygularıyla şekillendirdiklerini vurgulamaktadır. Thaler ve Sunstein’in (2008) “nudge” yaklaşımı ise normlara dayalı yönlendirmelerin tasarrufu teşvik edebileceğini öne sürmektedir. Dolayısıyla, Alevi-Bektaşî topluluklarında gözlenen tüketim alışkanlıkları kimlik, aidiyet ve normatif yönlendirmelerle iç içe geçtiği görülmektedir.

Bu noktada literatürde bu alanda belirgin bir boşluk ortaya çıkmaktadır: Alevi-Bektaşî öğretilerinin ekonomik istikrar ve özellikle enflasyon dinamikleri üzerindeki etkisi sistematik biçimde incelenmemiştir. Mevcut çalışmalar ya kültürel-teolojik yorumlarla sınırlı kalmış ya da davranışsal iktisatla doğrudan ilişkilendirilmemiştir.

Bu çalışma, söz konusu bu boşluğu doldurmayı hedeflemektedir. Bir yandan Keynes, Polanyi ve Thompson gibi klasik yaklaşımları Alevi-Bektaşî normlarıyla ilişkilendirmekte; diğer yandan davranışsal iktisat ve sürdürülebilirlik literatürüyle bağlantı kurarak özgün bir kavramsal model önermektedir.

Sonuç olarak bu çalışma bizlere şunu göstermektedir: “Bir lokma bir hırka” öğretisi yalnızca ahlaki bir prensip değil; aynı zamanda talep enflasyonunu sınırlayan, toplumsal refahı dengeleyen ve ekonomik istikrara katkı sunan bir davranışsal model olarak ön plana çıkmaktadır. Bu yönüyle çalışma, kültürel normların ekonomi politikalarının tasarımına nasıl entegre edilebileceğine dair özgün bir katkı sunmaktadır.

2. Yöntem

Bu çalışma, “Bir Lokma Bir Hırka”: Bektaşilik ve Alevilik öğretilerinin tüketici davranışları ve enflasyonla mücadeledeki yeri başlığı altında, kültürel normların ekonomik davranışlar üzerindeki etkisini bütüncül bir metodolojik çerçeveye incelemektedir. Araştırma tasarımı, niteliksel veri analizi ile kuramsal model geliştirme süreçlerinin entegrasyonuna dayanmaktadır (Creswell, 2014) ve yorumlayıcı paradigma (interpretivism) içinde kurgulanmıştır. Veri toplama süreci, titizlikle belirlenmiş dahil etme ve dışlama kriterleri doğrultusunda yürütülmüş; seçilen doktrinsel ve sözlü metinler Braun ve Clarke’ın (2006) altı aşamalı tematik analiz yöntemiyle sistematik olarak çözümlenmiştir. Analiz sürecinde, tarihsel bağlam, normatif söylem ve ekonomik davranış yansımaları olmak üzere üç analitik düzlem kullanılmış; bu süreç sonucunda belirlenen temalar kültürel ekonomi (Throsby, 2001), davranışsal iktisat (Kahneman, 2011) ve sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik (WCED, 1987) kuramsal çerçeveleriyle ilişkilendirilerek kavramsal bir model geliştirilmiştir. Son aşamada, modelin politika boyutundaki uygulanabilirliğini ve potansiyel etkilerini değerlendirmek amacıyla Helms, M. M. ve Nixon, J. (2010), metodolojisine dayalı SWOT analizi gerçekleştirilmiş; tüm süreçte veri güvenilirliği ve yorum geçerliği, kaynak çeşitlendirmesi (triangulation), bağımsız kodlayıcı kontrolü ve uzman görüşleri ile pekiştirilmiştir.

3.1. Veri Kaynağı ve Metin Seçimi

Çalışmada, Bektaşilik ve Alevilik öğretilerine ait doktrinsel metinler, menakıbnameler, nefesler, şiirler, fütüvvetnameler ve sözlü geleneklerden derlenmiş kayıtlar incelenmiştir. Bu kaynaklar, yalnızca tarihsel değerleriyle değil, aynı zamanda ekonomik davranışlara yön veren sembolik ve normatif yapılarıyla değerlendirilmiştir.

Dahil etme kriterleri şu şekilde belirlenmiştir:

- (a) 15. yüzyıldan 20. yüzyıl başına kadar yazılmış veya derlenmiş olması,
- (b) tüketim, kanaat, paylaşım, üretim veya iktisadî etik temalarına doğrudan atıf içermesi,
- (c) güvenilir akademik yayınlar veya arşiv belgeleri üzerinden erişilebilir olması.

Dışlama kriterleri ise şu şekilde tanımlanmıştır:

- (a) öğretilerle doğrudan ilişkisi bulunmayan dini ya da edebi metinler,
- (b) tarihsel bağlamı doğrulanamayan anonim kaynaklar,
- (c) yalnızca ikincil yorumlara dayalı belgeler.

Bu seçim çerçevesi, çalışmanın hem tarihsel doğruluk hem de metodolojik tutarlılık bakımından güvence altına alınmasını sağlamıştır. Sonuç olarak, 42 birincil metin ve 18 güvenilir ikincil kaynak, yalnızca niceliksel çeşitlilik açısından değil, aynı zamanda öğretinin farklı tarihsel dönemlerini ve tematik boyutlarını temsil etme

gücü bakımından da araştırmaya kapsamlı bir zemin oluşturmuştur.

Bu sağlam zemin, bir sonraki aşamada yürütülen tematik analiz sürecine güçlü bir metodolojik temel sağlamış; böylelikle verilerin sistematik kodlama ve tema geliştirme süreçlerinde güvenilirlik ve bütüncül temsil gücü artırılmıştır.

3.2. Analitik Süreç ve Tematik Analiz

Veriler, Braun ve Clarke'ın (2006) geliştirdiği altı aşamalı tematik analiz yaklaşımı doğrultusunda sistematik biçimde incelenmiştir. İlk aşamada, tüm metinler defalarca okunarak veriye aşinalık sağlanmış ve ön izlenimler ayrıntılı biçimde kaydedilmiştir. Bu aşama, metinlerin yalnızca yüzeysel anlamlarının değil, aynı zamanda tarihsel ve sembolik arka planlarının da kavranmasını sağlamıştır.

İkinci aşamada, açık kodlama (open coding) yöntemi uygulanmış; tüketim etiği, kanaatkârlık, paylaşım kültürü ve üretim ahlakına ilişkin kavramlar kodlanmıştır. Böylelikle metinlerdeki kavramsal yoğunluk görünür kılınmış ve analiz için temel yapı taşları oluşturulmuştur.

Üçüncü aşamada, kodlar arasındaki ilişkiler eksen kodlama (axial coding) yoluyla çözümlenmiş ve benzer içerikler daha kapsamlı temalar altında gruplanmıştır. Bu süreç yalnızca kategorik bir sınıflandırma değil, aynı zamanda kavramlar arasındaki nedensel ve işlevsel bağlantıların ortaya konmasını da mümkün kılmıştır. Örneğin, kanaatkârlık temasının tüketim kısıtlamasıyla, paylaşım kültürünün ise toplumsal dayanışmayla ilişkilendiği görülmüştür.

Dördüncü aşamada, elde edilen kod ve temalar iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak gözden geçirilmiştir. Bu karşılaştırmalı inceleme sonucunda %87 inter-koder güvenilirliği (Cohen's Kappa) sağlanmış, böylece kodlama sürecinin tutarlılığı ve analiz güvenilirliği pekiştirilmiştir.

Beşinci aşamada, her tema öğretinin tarihsel bağlamı ve sembolik referansları dikkate alınarak ayrıntılı biçimde tanımlanmış ve adlandırılmıştır. Bu adım, temaların yalnızca betimsel değil, aynı zamanda analitik bir derinlik kazanmasını sağlamıştır.

Son aşamada ise bulgular doğrudan alıntılar ve literatür karşılaştırmalarıyla desteklenerek raporlanmıştır. Böylelikle tematik analiz, yalnızca metinsel bir çözümlenme olmaktan çıkmış; Bektaşilik ve Alevilik öğretilerinin ekonomik davranışlara yön veren normatif boyutlarını görünür kılan kavramsal bir çerçeve sunmuştur. Bu çerçeve, çalışmanın sonraki aşamasında geliştirilecek kuramsal modelin temelini oluşturmaktadır.

3.3. Kuramsal Model Geliştirme Süreci

Bu çalışmada geliştirilen kuramsal model, kapsamlı bir literatür taramasına dayandırılmış ve üç temel kuramsal eksen üzerine inşa edilmiştir: kültürel ekonomi (Throsby, 2001), davranışsal iktisat (Kahneman, 2011) ve sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik (WCED, 1987). Bu disiplinler arası yaklaşım, kültürel normların yalnızca sembolik değerler değil, aynı zamanda ekonomik davranışların yönlendirici ve düzenleyici unsurları olduğunu göstermektedir. Literatürde bu üç kuramın birlikte kullanıldığı çalışmaların sınırlı olması, çalışmanın yenilikçi katkısını daha da belirgin kılmaktadır.

Tematik analizden elde edilen bulgular, kuramsal zeminle bütünleştirilerek hipotezler geliştirilmiştir. Böylece model, yalnızca metinsel verilerden değil, aynı

zamanda kuramsal önermelerden beslenen çift yönlü bir yapı kazanmıştır:

- **H1:** Alevi- Bektaşî kültüründe öne çıkan kanaatkârlık ilkesi, tüketim talebini sınırlayarak enflasyon baskısını azaltmaktadır.
- **H2:** Paylaşım ve dayanışma pratikleri, talep dalgalanmalarını topluluk içinde yeniden dengeleyerek ekonomik istikrarı güçlendirmektedir.
- **H3: Üretim etiği ve emek ahlakı,** arz yönlü istikrar sağlayarak sürdürülebilir üretim dinamiklerini desteklemektedir.
- **H4:** Toplumsal güven ve etik normlar, spekülâtif eğilimleri sınırlandırarak fiyat istikrarını pekiştirmektedir.

Bu hipotezler, dört temel boyutta kurgulanan modelin çekirdeğini oluşturmaktadır:

1. **Tüketim kısıtlama etkisi:** Kanaatkârlık ve ölçülülük, bireysel tüketim talebini dizginleyerek makroekonomik düzeyde talep baskısını hafifletmektedir.
2. **Dayanışma yoluyla talep dengesi:** Paylaşım, yardımlaşma ve lokma pratiği gibi kültürel uygulamalar, talebin topluluk içinde yeniden dağıtılmasını sağlar ve piyasadaki aşırı dalgalanmaları yumuşatmaktadır.
3. **Üretim etiği ile arz istikrarı:** Emek ve üretim sorumluluğu vurgusu, üretim süreçlerinde verimliliği ve sürekliliği artırarak arz yönlü istikrarı desteklemektedir.
4. **Toplumsal güven ve fiyat istikrarı:** Etik normlar ve kolektif güven, piyasa aktörleri arasındaki güven ilişkisini pekiştirerek spekülâtif fiyat hareketlerini sınırlamaktadır.

Sonuç olarak geliştirilen model, Bektaşilik ve Alevilik öğretilerinde köklenen kültürel normların enflasyonla mücadelede işlevsel bir ekonomik mekanizma sunduğunu ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, literatürdeki kültürel norm–ekonomi ilişkisine dair eksikliği doldurmakta ve enflasyon tartışmalarına özgün bir kavramsal çerçeve sunmaktadır.

4. SWOT Analizi

Çalışmanın son aşamasında, Helms, M. M. ve Nixon, J. (2010), metodolojisi temel alınarak SWOT analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analiz, Bektaşilik ve Alevilik öğretilerinde köklenen kültürel normların ekonomik politikalara entegrasyonunu değerlendirmek için stratejik bir çerçeve sunmaktadır.

- **Güçlü Yönler (Strengths):** Kanaatkârlık, paylaşım ve üretim etiği gibi normlar, toplumsal dayanışmayı ve tüketim dengesini güçlendirerek enflasyonla mücadelede doğal bir destek mekanizması oluşturmaktadır. Ayrıca bu normların tarihsel sürekliliği, toplumsal meşruiyet ve kültürel kabul düzeyini artırmaktadır.
- **Zayıf Yönler (Weaknesses):** Öğretilerin farklı yorumlara açık olması, uygulamada homojenlik sağlamayı zorlaştırabilir. Modern tüketim kültürü ile etkileşimde sınırlılıklar yaşanabilir. Ayrıca kültürel normların güncel iktisadi göstergelerle ölçülebilirliği sınırlı kalabilmektedir.
- **Fırsatlar (Opportunities):** Kültürel normların politika tasarımına entegre edilmesi, ekonomik istikrar politikalarına toplumsal meşruiyet kazandırabilir. Aynı zamanda sürdürülebilirlik ve etik ekonomi tartışmalarına özgün bir katkı sunma potansiyeli vardır. Bu normlar, “etik tüketim kampanyaları”, “tasarruf odaklı toplumsal bilinçlendirme projeleri” ve “dayanışma temelli

kooperatifçilik modelleri” aracılığıyla somut politikalarla desteklenebilir.

- **Tehditler (Threats):** Küresel tüketim kültürünün bireysel haz ve hız odaklı yapısı, kanaatkârlık ve paylaşım gibi normların toplumsal etkisini gölgeleyebilir. Ayrıca kültürel normların yanlış veya yüzeysel yorumlanması, politika süreçlerinde işlevselliğini azaltma riski taşımaktadır.

Bu SWOT analizi, çalışmanın kuramsal modelini somut bir stratejik çerçeveye dönüştürerek politika yapımcılar için uygulanabilir önerilerin geliştirilmesine zemin hazırlamaktadır. Böylelikle çalışma, yalnızca kuramsal katkı sunmakla kalmamakta; aynı zamanda kültürel normların ekonomik politikalarla bütünleştirilmesine dair pratik ve uygulanabilir bir yol haritası önermektedir.

5. Sınırlılıklar ve Araştırmacı Konumu

Bu çalışmanın başlıca sınırlılıkları; doktrinsel ve sözlü kaynakların yorumlanmasında öznellik riski, tarihsel bağlamın tüm boyutlarıyla doğrulanamaması ve metinlerdeki dil/üslup farklılıklarının analize yansiyabilmesidir. Bununla birlikte, söz konusu dilsel ve üslupsal çeşitlilik, aynı zamanda analiz sürecine zenginlik katabilecek bir unsur olarak da değerlendirilebilir.

Araştırmacı, yorumlayıcı paradigma (interpretivism) çerçevesinde çalışmış; kültürel bağlam bilgisini metodolojik nesnellik ile dengelemeye özen göstermiştir. Bu yaklaşım, Bektaşilik ve Alevilik normlarının tüketici davranışları ve enflasyonla mücadeledeki rolünü bütüncül bir perspektifle ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Gelecek araştırmalar, bu normların güncel ekonomik göstergelerle ampirik olarak test edilmesine ve farklı kültürel bağlamlarda karşılaştırmalı olarak incelenmesine odaklanarak çalışmanın sunduğu modeli daha da geliştirebilir.

6. Metinsel Tematik Analiz

Bu çalışmada yürütülen metinsel analiz, Bektaşi ve Alevi öğretilerinin tarihsel, doktrinsel ve sembolik metinleri üzerinden gerçekleştirilmiş olup, kodlama süreci *tematik analiz* yaklaşımıyla yapılandırılmıştır (Braun ve Clarke, 2006). Analizin temel amacı, bu öğretilerin ekonomik davranış biçimlerini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymak ve özellikle tüketim etiği ile enflasyon karşısındaki toplumsal tepkileri anlamaktır.

Çalışma kapsamında metinler; tarihsel bağlam, normatif söylem ve ekonomik davranış yansımaları olmak üzere üç analitik düzlemde incelenmiş, bu inceleme sonucunda dört ana tema belirlenmiştir: kanaatkârlık ve ölçülülük, toplumsal dayanışma, tüketim etiği ve kimlik ile ekonomik istikrar. Temalar aşağıda, içerik-yorum bütünlüğü gözetilerek sunulmuştur.

6.1. Kanaatkârlık ve Ölçülülük

Tanım: Bektaşi ve Alevi kültüründe kanaatkârlık, yalnızca bireysel bir erdem değil; toplumsal refahın korunmasında merkezi bir ilke olarak kabul edilir (Çetinkaya, 2019). Ölçülülük ise maddi ihtiyaçların manevi dengelerle uyumlu biçimde karşılanması anlamına gelmektedir.

Kod Örnekleri:

- “Az yiyen az hesap verir, çok yiyen çok hesap verir” (Sözlü Bektaşi geleneği).
- “Dünya malı dünyada kalır” (*Makalat* yorumları).

İktisadi Yorum: Kanaatkârlık ilkesi, tüketici davranışlarında aşırı talebi sınırlayarak talep kaynaklı enflasyon baskısının hafiflemesine katkı sağlar. Ölçülülük, kaynak kullanımını optimize ederek sürdürülebilir tüketim alışkanlıklarını destekler (Akerlof ve Kranton, 2000). Bu yönüyle bireysel düzeydeki sade yaşam anlayışı, makroekonomik düzeyde fiyat istikrarına hizmet eden bir denge mekanizması üretir.

6.2. Toplumsal Dayanışma

Tanım: Topluluk içi yardımlaşma, Alevi-Bektaşî inanç yapısında yalnızca ahlaki bir görev değil; aynı zamanda ekonomik risklerin kolektif yönetim aracı olarak işlev görür (Yaman, 2016).

Kod Örnekleri:

- “Bir lokma, bir hırka, yeter dostun hatırına” (Cem erkânî metinlerinden).
- “Komşusu açken tok yatan bizden değildir” (Hz. Ali’ye atfedilen söz).

İktisadi Yorum: Dayanışma ağları, gelir dağılımındaki eşitsizliklerin etkilerini hafifletir. Bu durum, farklı gelir grupları arasındaki marjinal tüketim eğilimlerini yakınlılaştırarak ekonomik dalgalanmaları dengeler. Aynı zamanda sosyal sermayenin güçlenmesi, piyasa dışı kaynak paylaşımını artırarak ekonomik dayanıklılığı yükseltmektedir (Putnam, 2000).

6.3. Tüketim Etiği ve Kimlik

Tanım: Bektaşî ve Alevî öğretilerinde tüketim alışkanlıkları, yalnızca maddî ihtiyaçların karşılanmasına indirgenmez; bunlar, bireyin toplumsal kimliğinin ve inanç aidiyetinin görünür bir yansıması olarak değerlendirilir (Gölpınarlı, 1995).

Kod Örnekleri:

- “İhtiyacın olmayanı alma, başkasının hakkı vardır” (*Fütüvvetname* yorumları).
- “Har vurma, harman savurma” (Anadolu Alevî atasözü).

İktisadi Yorum: Etik temelli tüketim anlayışı, spekülâtif ve lüks talebi sınırlayarak üretim kaynaklarının daha dengeli kullanımına katkı sunar. Davranışsal iktisatta ahlaki kısıtların ekonomik dengeye etkisini açıklayan modellerle uyumlu olarak (Sen, 1987), bu yaklaşım ekonomik kaynakların israfını önleyerek hem toplumsal hem de ekolojik sürdürülebilirliği destekler.

6.4. Ekonomik İstikrar

Tanım: Bektaşî ve Alevî öğretilerindeki “denge” vurgusu, yalnızca bireysel yaşamla sınırlı olmayıp, ekonomik sistemin genelinde istikrarı koruma hedefi taşır.

Kod Örnekleri:

- “Rızkını helal yoldan kazan, yetinmesini bil” (Bektaşî nefeslerinden).
- “Ne varlığa sevinirim ne yokluğa yerinirim” (Yunus Emre).

İktisadi Yorum: Dengeli harcama ve tasarruf davranışları, mikro düzeyde fiyat dalgalanmalarına karşı bireysel direnç oluşturur. Makro düzeyde ise talep dalgalanmalarının yumuşatılmasına katkı sağlayarak uzun vadeli ekonomik istikrarın korunmasına yardımcı olur (North, 1990). Böylece inanç temelli denge ilkeleri, piyasa ekonomilerinde doğal bir istikrar unsuru haline gelebilir.

Şekil:1 Metinsel Tematik Analiz

Yukarıdaki görsel, metinsel tematik analiz sonucunda ortaya çıkan temaların yalnızca bağımsız kategoriler değil; birbirini güçlendiren ve birlikte işleyen bir değerler sistemi olduğunu göstermektedir. Örneğin kanaatkârlık, bireysel ölçekte tüketim talebini dengelerken, toplumsal dayanışma ile birleştiğinde gelir dağılımı eşitsizliklerinin etkisini azaltmaktadır. Tüketim etiği ise bu süreci normatif bir çerçeveye oturtmakta ve nihayetinde tüm bu ilkeler ekonomik istikrarı destekleyen bir yapı oluşturmaktadır. Bu nedenle yukarıdaki görsel, inanç temelli öğretilerin ekonomik düzende bütüncül bir denge mekanizması oluşturabileceğini vurgulamaktadır.

Not: Bu görsel, Bektaşî ve Alevî öğretilerinin tüketim etiği ve ekonomik davranışlar üzerindeki etkilerini ortaya koymak amacıyla tasarlanmış kuramsal-tematik analiz modelini temsil etmektedir. Temalar, Braun ve Clarke (2006) tematik analiz yaklaşımı çerçevesinde literatürdeki metinlerin (Melikoff, 1998) incelenmesiyle belirlenmiştir. Kodlar, doğrudan metinlerdeki anahtar ifadelerden türetilmiş ve davranışsal iktisat literatürü (Thaler ve Sunstein, 2008; Kahneman, 2011) ile ilişkilendirilerek ekonomik etkileri bağlamında yorumlanmıştır. Görsel, saha verilerinden ziyade kavramsal bir model olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca diğer tüm görseller yazar tarafından oluşturulmuştur.

7. Kuramsal Model Geliştirme Süreci

Bu çalışmada, tematik analiz sonucunda elde edilen dört ana tema: *kanaatkârlık ve ölçülülük*, *toplumsal dayanışma*, *tüketim etiği ve kimlik* ve *ekonomik istikrar* akademik teorik çerçevelerle sistematik olarak ilişkilendirilmiştir. Söz konusu çerçeveler:

- **Kültürel ekonomi (Throsby, 2001):** Kültürel değerlerin ekonomik bakış açısıyla bütünleştirilmesi, kültürel sermaye ve sürdürülebilirlik kavramları temelinde modellenmiştir.
- **Davranışsal iktisat (Kahneman, 2011):** İnsan davranışlarının rasyonellik dışı yönlerini açıklayan bilişsel önyargılar ve karar mekanizmaları temel alınmıştır.
- **Sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik (WCED, 1987):** Günümüz ihtiyaçlarını karşılarken gelecek kuşakları da gözetken kalkınma modelinin çerçevesi oluşturmada kullanılmıştır.

Modelin inşa süreci şu adımlarla gerçekleştirilmiştir:

Tema–Teori Eşleştirmesi: Her tema, ilgili teorik literatürdeki kavramlarla eşleştirilmiştir. Örneğin, *kanaatkârlık ve ölçülülük* davranışsal iktisatta irade temelli kısıntı mekanizmalarına; *toplumsal dayanışma* ise kültürel ekonomide “sosyal sermaye” yaklaşımlarına dayandırılmıştır.

Kavramsal İlişki Haritası: Temalar arasındaki etkileşimler, enflasyon dinamikleri ve talep-arz dengesi bağlamında analiz edilerek bir kavramsal model çizilmiştir.

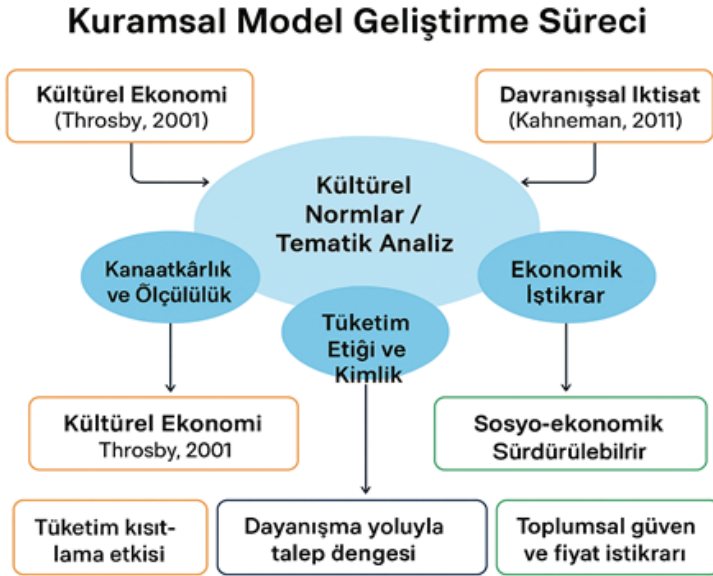
Boyut Tanımlamaları: Model dört boyutta ayrıştırılmıştır:

- o Tüketim kısıtlama etkisi,
- o Dayanışma yoluyla talep dengesi,
- o **Üretim etiği ile arz istikrarı,**
- o Toplumsal güven ve fiyat istikrarı.

Politika Uygulanabilirliği: Modelin ekonomik politika bağlamında nasıl kullanılabileceği teorik olarak tartışılmıştır.

Bu çerçeve, nitel analiz bulgularını kuramsal literatürle sağlam bir şekilde bağlayarak kültürel normların enflasyonla mücadelede nasıl ekonomik etki yaratabileceğini betimleyen bütüncül bir model sunmaktadır.

Şekil 2: Kuramsal Model

Tablodaki kuramsal model, “Bir Lokma Bir Hırka” öğretisinin kültürel normlardan başlayarak ekonomik istikrara uzanan çok katmanlı etkisini bütüncül bir çerçeve içinde ortaya koymaktadır. Modelin merkezinde tematik analizle belirlenen dört temel unsur yer almaktadır: kanaatkârlık ve ölçülülük, toplumsal dayanışma, tüketim etiği ve kimlik ile ekonomik istikrar. Bu unsurlar, yalnızca bireysel davranışları yönlendiren etik ilkeler değil; aynı zamanda makro ölçekte fiyat istikrarını destekleyen kolektif bir denge mekanizması olarak kurgulanmıştır.

Modelin dış halkasında ise üç kuramsal çerçeve öne çıkmaktadır: kültürel ekonomi (Throsby, 2001), değerlerin ekonomik süreçlerle bütünleştirilmesini; davranışsal iktisat (Kahneman, 2011), rasyonellik ötesi tercihlerin kültürel normlarla nasıl

düzenlenebileceğini; sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik (WCED, 1987) ise kültürel mirasın uzun vadeli kalkınmaya katkısını teorik bir temel üzerinden açıklamaktadır. Böylece model, enflasyon analizini teknik parametrelerin ötesine taşıyarak kültürel değerlerin dönüştürücü gücüyle yeniden tanımlamaktadır.

Son aşamada, modelin politika boyutu dört işlev üzerinden somutlaşmaktadır: tüketim kısıtlama etkisi, aşırı talebi frenleyerek fiyat baskılarını azaltmakta; dayanışma yoluyla talep dengesi, gelir farklılıklarını yumuşatarak toplumsal istikrarı güçlendirmekte; **üretim etiği ile arz istikrarı**, kaynak kullanımını rasyonelleştirmekte; toplumsal güven ve fiyat istikrarı ise makroekonomik direnç kapasitesini artırmaktadır.

Bu yaklaşım, “Bir Lokma Bir Hırka” öğretisinin manevi boyutunun ötesine geçerek, ekonomi-politik düzeyde alternatif bir istikrar paradigması sunduğunu göstermektedir. Böylelikle model, klasik para ve maliye politikalarının ötesinde, kültürel normlar ile ekonomik rasyonalitenin kesişiminden doğan yeni bir yol haritası ortaya koymaktadır.

8. SWOT Analizi

Konuya SWOT analizi perspektifinden bakıldığında, “Bir Lokma Bir Hırka” öğretisi Alevi-Bektaşî geleneğinde ekonomik davranışları yönlendiren, toplumsal düzeni istikrarlaştıran ve değer temelli bir rasyonalite sunan özgün bir çerçeve olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlayış, bireysel tüketim tercihlerine etik sorumluluk ve dayanışma boyutunu ekleyerek piyasa merkezli fayda maksimizasyonunun ötesine geçmekte; böylece toplumsal refahın dengeli dağılımına katkıda bulunmaktadır. Öğretinin kanaat, paylaşım ve ölçülülük ilkeleri, talep baskılarını sınırlayıp tüketim kalıplarını disipline ederken; kolektif dayanışma ve adalet arayışı, gelir farklılıklarını yumuşatmakta ve toplumsal güven ilişkilerini pekiştirmektedir (Polanyi, 1944; Granovetter, 1985; Akerlof ve Shiller, 2009).

Bu bağlamda SWOT yaklaşımı, söz konusu normların modern ekonomi politikaları açısından barındırdığı güçlü ve zayıf yönleri, sunduğu fırsatları ve karşı karşıya bulunduğu tehditleri bütüncül bir şekilde analiz etme imkânı sunmaktadır Helms, M. M. ve Nixon, J. (2010), Dolayısıyla aşağıdaki SWOT analizi, “Bir Lokma Bir Hırka” öğretisinin tüketici davranışları ve enflasyonla mücadeledeki yeri üzerine stratejik bir çerçeve sunmaktadır.

8.1. SWOT Analizi: “Bir Lokma Bir Hırka” Öğretisinin Tüketici Davranışları ve Enflasyonla Mücadeledeki Yeri

“Bir Lokma Bir Hırka” öğretisi, bireylerin tüketim tercihlerini sınırlandıran davranışsal ilkeler ortaya koyarak piyasa merkezli rasyonaliteye alternatif bir değer sistemi inşa etmekte ve bu yönüyle Alevi-Bektaşî geleneğinde hem ekonomik davranışların düzenlenmesinde hem de toplumsal istikrarın kültürel temellendirilmesinde belirleyici bir rol üstlenmektedir. Ayrıca kanaatkârlık, ölçülülük ve paylaşım ilkeleri bireysel tüketim tercihlerine etik sorumluluk boyutu ekleyerek piyasa merkezli fayda maksimizasyonunun ötesine geçmekte; böylece hem talep baskılarının sınırlandırılmasına hem de toplumsal refahın dengeli dağılımına katkı sağlamaktadır (Polanyi, 1944; Granovetter, 1985; Akerlof ve Shiller, 2009). Öte yandan dayanışma ve adalet temelli normlar ise gelir farklılıklarını yumuşatarak toplumsal güven ilişkilerini pekiştirmekte ve ekonomik istikrarın kültürel dayanaklarını güçlendirmektedir.

Bu bağlamda SWOT analizi, öğretinin modern ekonomi politikaları açısından barındırdığı güçlü ve zayıf yönleri, ortaya çıkardığı fırsatları ve karşı karşıya kaldığı tehditleri bütüncül bir çerçevede değerlendirme imkânı sunmaktadır.

Bu kapsamda güçlü yönler, kanaatkârlık ve ölçülülük ilkeleriyle aşırı tüketim eğilimlerini sınırlama; paylaşım ve dayanışma pratikleriyle gelir dağılımındaki eşitsizlikleri azaltma; etik temelli tüketim anlayışıyla spekülâtif talebi frenleme ve üretim kaynaklarının dengeli kullanımını teşvik etme; kültürel ve davranışsal bir denge mekanizması üzerinden ekonomik istikrara katkı sağlama unsurlarını kapsamaktadır (Keynes, 1936; Sen, 1987; Putnam, 2000). Buna karşılık zayıf yönler, öğreti normlarının geniş toplum kesimlerince yeterince içselleştirilememesi, genç kuşaklarda değerlerin zayıflaması, normların çoğunlukla cemaat içi pratiklerle sınırlı kalması ve ekonomik göstergelere doğrudan yansıtılmasındaki metodolojik belirsizlikler olarak sıralanabilir (Ocak, 2013; Shankland, 2003; Kehl-Bodrogi, 1988).

Öte yandan, fırsatlar arasında davranışsal iktisat temelli politikalarla uyumlu yapısı, sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik stratejilerine kültürel bir zemin sunması, kriz dönemlerinde toplumsal dayanıklılığı artırma potansiyeli ve politika yapıcılar için para ve maliye politikalarına tamamlayıcı araçlar geliştirme imkânında yer almaktadır (Thaler ve Sunstein, 2008; WCED, 1987). Buna karşılık tehditler, küresel tüketim kültürünün kanaat ve ölçülülük ilkelerini aşındırması, yapısal enflasyon nedenlerinin kültürel normlarla tek başına çözülememesi, normların siyasallaştırılma riski ve bölgesel/dinsel aidiyetle sınırlı kalmasıdır (Akerlof ve Kranton, 2000; Blanchard, 2012; Melikoff, 1998).

Sonuç olarak SWOT analizi, “Bir Lokma Bir Hırka” öğretisinin tüketici davranışları ve enflasyonla mücadelede yalnızca mikro düzeyde talep kısıtlayıcı bir işlev değil, aynı zamanda makro ölçekte toplumsal güveni ve ekonomik istikrarı destekleyen kültürel-bireysel bir denge mekanizması sunduğunu ortaya koymaktadır.

Bu kapsamda aşağıda sunulan SWOT tablosu, “Bir Lokma Bir Hırka” öğretisinin ekonomik davranışlara etkisini güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehdit boyutları üzerinden görünür kılmakta; aynı zamanda modern ekonomi politikalarının tasarımında stratejik bir perspektif sunmaktadır.

Görsel 3: SWOT Analizi Tablosu

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<p>Kanaatkârlık ve ölçülülük ilkeleriyle aşırı tüketim eğilimlerini sınırlandırarak talep enflasyonunu yumuşatması (Keynes, 1936; Akerlof & Shiller, 2009).</p> <p>Paylaşım ve dayanışma pratikleriyle gelir dağılımı eşitsizliklerini azaltması ve toplumsal güveni artırması (Putnam, 2000).</p> <p>Etik temelli tüketim anlayışıyla lüks ve spekülâtif talebi sınırlaması; üretim kaynaklarının dengeli kullanımını teşvik etmesi (Sen, 1987).</p> <p>Ekonomik istikrara katkı sağlayan kültürel ve davranışsal bir denge mekanizması üretmesi (Polanyi, 1944).</p>	<p>Modern tüketim toplumunda öğreti normlarının geniş kitlelerce içselleştirilmemesi (Ocak, 2013).</p> <p>Normların ekonomik göstergelere doğrudan yansıtılmasında metodolojik belirsizlikler oluşması (Creswell, 2014).</p> <p>Genç kuşaklarda geleneksel değerlerin zayıflaması nedeniyle öğreti normlarının sürekliliğinin risk altında olması (Shankland, 2003).</p> <p>Öğreti normlarının çoğunlukta cemaat içi pratiklerle sınırlı kalması; ulusal ölçekte etki kapasitesini daraltması (Kehl-Bodrogi, 1988).</p>
FIRSATLAR	TEHDİTLER
<p>Davranışsal iktisat temelli politikalarla tüketici davranışlarını yönlendirme imkânı sunması (Thaler & Sunstein, 2008).</p> <p>Sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik politikalarına kültürel bir zemin kazandırması (WCED, 1987).</p> <p>Kriz dönemlerinde kolektif tüketim etiğiyle dayanıklılığı artırması; toplumsal tepkileri yumuşatması (Thompson, 1971; Polanyi, 1944).</p> <p>Para ve maliye politikalarını tamamlayıcı nitelikte bir kültürel araç seti geliştirme olanağı sunması (Helms, 2006).</p>	<p>Küresel tüketim kültürü ve bireysellik normlarının ölçülülük ve kanaat ilkelerini aşındırması (Akerlof & Kranton, 2000).</p> <p>Enflasyonun yapısal nedenlerinin (dışa bağımlılık, maliyet şokları) kültürel normlarla tek başına çözülememesi (Blanchard, 2012).</p> <p>Kültürel normların siyasallaştırılması ve ideolojik kutuplaşmalara alet edilmesi riski olması (Melikoff, 1998).</p> <p>Bölgesel/dinsel aidiyete sınırlı kalma olasılığı; ulusal politika tasarımında bütüncül uygulanabilirliğin azalması (Vorhoff, 1995).</p>

Yapılan SWOT analizi, “*Bir Lokma Bir Hırka*” öğretisinin tüketici davranışları ve enflasyonla mücadele politikaları açısından iktisadi ve kültürel düzlemde çift yönlü bir işlev taşıdığını göstermektedir. Güçlü yönler kategorisinde kanaatkârlık, ölçülülük, paylaşım ve etik tüketim ilkelerinin öne çıkması, bu öğretiyi ekonomik istikrarı destekleyen kültürel bir denge mekanizması olarak konumlandırmaktadır (Keynes, 1936; Sen, 1987; Polanyi, 1944). Buna karşılık zayıf yönlerde, modern tüketim kültürünün baskınlığı, genç kuşaklarda geleneksel değerlerin zayıflaması ve öğretinin cemaat içi pratiklerle sınırlı kalması, normların geniş toplumsal ölçüğe taşınmasında yapısal engeller yarattığını göstermektedir (Ocak, 2013; Shankland, 2003). Fırsatlar boyutunda ise davranışsal iktisat temelli politikalarla uyumlu yapısı, sürdürülebilirlik stratejilerine katkısı ve kriz dönemlerinde toplumsal dayanıklılığı artırma potansiyeli dikkat çekmektedir (Thaler ve Sunstein, 2008; WCED, 1987). Bununla birlikte tehditler kısmında küresel bireyselleşme normlarının yükselişi, yapısal enflasyon nedenlerinin kültürel normlarla tek başına çözülememesi ve normların siyasallaşma riski, öğretinin uygulamadaki kırılganlığını vurgulamaktadır (Akerlof ve Kranton, 2000; Blanchard, 2012; Melikoff, 1998). Dolayısıyla analiz, söz konusu öğretinin teorik düzeyde önemli bir potansiyel sunduğunu; ancak bu potansiyelin kurumsal destek ve bütüncül politikalarla güçlendirilmediği sürece sınırlı kalacağını ortaya koymaktadır.

Son olarak “*Bir Lokma Bir Hırka*” öğretisi, enflasyonla mücadelede klasik para ve maliye politikalarının ötesine geçerek kültürel ve davranışsal düzeyde tamamlayıcı bir boyut kazandırmaktadır. Kanaatkârlık, ölçülülük, paylaşım ve etik tüketim ilkeleri aracılığıyla bireylerin tüketim kalıplarını disipline eden bu öğretinin, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı güçlendirerek ekonomik istikrara katkı sunduğu görülmektedir. Böylece, sadece makroekonomik araçlara dayalı politikaların ötesine geçen, kültürel normlar ile ekonomik istikrarı buluşturan bütüncül bir çözüm perspektifi sunmaktadır. Ancak küresel tüketim kültürünün yaygınlaşması, bireyselleşme normlarının güçlenmesi ve genç kuşaklarda geleneksel değerlerin zayıflaması gibi dinamikler, bu normların sürdürülebilir kılınmasını güçleştirmektedir. Bu nedenle, öğretinin sunduğu etik ve kültürel çerçevenin geniş toplumsal kesimlere etkili şekilde aktarılabilmesi için yalnızca kültürel değil, aynı zamanda kurumsal destek ve metodolojik yeniliklerle güçlendirilmiş politika araçlarına ihtiyaç vardır.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak, “*Bir Lokma Bir Hırka*” öğretisi yalnızca Alevi-Bektaşî geleneğinin tarihsel bir mirası değil, aynı zamanda modern ekonomi politikalarında sıklıkla ihmal edilen etik ve davranışsal boyutların görünür kılınmasını sağlayan özgün bir istikrar kaynağıdır. Çalışmanın bulguları, kanaatkârlık, ölçülülük ve paylaşım ilkelerinin bireysel tüketim tercihlerinde disiplin sağlayarak aşırı talep baskılarını yumuşattığını; toplumsal dayanışma pratiklerinin ise güven ilişkilerini güçlendirerek ekonomik istikrara katkıda bulunduğunu göstermektedir. Bu bağlamda en kritik sonuç, ekonomik rasyonalite ile kültürel normların birbirini dışlayan değil, tamamlayan unsurlar olduğudur.

Literatüre katkı açısından çalışma, iktisadi analizlerde çoğu zaman ikincil planda bırakılan kültürel ve değer temelli rasyonalitenin merkezî önemini ortaya koymaktadır. Böylece ekonomik davranışların yalnızca fayda maksimizasyonu ekseninde değil, aynı zamanda etik sorumluluk ve toplumsal dayanışma perspektifinden de

anlaşılabileceğini göstermektedir. Bu yaklaşım hem davranışsal iktisat hem de kültürel ekonomi literatürüne özgün bir açılım sunmaktadır.

Politika yapıcılar açısından çıkarım açıktır: “*Bir Lokma Bir Hırka*” öğretisi, tek başına makroekonomik dalgalanmaları yönetebilecek bir araç değildir; ancak para ve maliye politikalarının etkinliğini artırabilecek, kültürel temelli tamamlayıcı bir mekanizma olarak değerlendirilebilir. Özellikle davranışsal iktisat araçlarıyla bütünleştirildiğinde, sürdürülebilirlik politikalarına kültürel meşruiyet sağladığında ve kriz dönemlerinde toplumsal dayanışmayı güçlendiren bir sosyal tampon işlevi gördüğünde, bu öğreti ekonomik istikrarın korunmasında stratejik bir değer taşımaktadır.

Dolayısıyla, bu çalışmanın en temel bulgusu şudur: Ekonomik rasyonalite ile kültürel normların bütünleşmesi, enflasyonla mücadelenin kapsamını genişleterek yalnızca fiyat istikrarını değil, aynı zamanda toplumsal refahın sürdürülebilirliğini güvence altına alan alternatif bir yol haritası sunmaktadır. Bu yönüyle “*Bir Lokma Bir Hırka*”, geçmişin kültürel mirası olmanın ötesinde, geleceğin kapsayıcı ve dirençli ekonomi politikalarının inşasında göz ardı edilmemesi gereken stratejik bir referans noktasıdır.

Kaynakça

- Abalı,Abalı, İsmail. “Türk Halk Düşüncesinde Bekaret Sembolü Olarak Bal.” *Milli Folklor* 17/131 (2021), 62-74.
- Aday, Emine. *Kütahya İli Türbe ve Yatırları Etrafında Oluşan İnanç ve Uygulamalar*. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Ağırman, Mehmet. *Alevilikte İnanç ve İktisat İlişkisi Üzerine Bir Alan Çalışması*. İstanbul: Heterodoks Yayınları, 2009.
- Akerlof, George A. ve Kranton, Rachel E. “Economics and Identity.” *The Quarterly Journal of Economics* 115/3 (2000), 715–753.
- Akerlof, George A. ve Shiller, Robert J. *Animal Spirits: How Human Psychology Drives the Economy, and Why It Matters for Global Capitalism*. Princeton: Princeton University Press, 2009.
- Blanchard, Olivier. *Macroeconomics*. 6. Baskı. Boston: Pearson, 2012.
- Blumer, Herbert. *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*. Berkeley: University of California Press, 1986.
- Braun, Virginia., Clarke, Victoria. “Using Thematic Analysis in Psychology.” *Qualitative Research in Psychology* 3/2 (2006), 77–101.
- Creswell, John W. *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. 4. Baskı. Thousand Oaks, CA: Sage, 2014.
- Çetinkaya, Hasan. *Alevi-Bektaşî Geleneğinde Kanaatkârlık ve Ekonomi*. İstanbul: Kültür Yayınları, 2019.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *Alevilik-Bektaşîlik*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1995.
- Granovetter, Mark. “Economic Action and Social Structure: The Problem of Embeddedness.” *The American Journal of Sociology* 91 (1985), 487–510.
- Guiso, Luigi, Paola Sapienza, ve Luigi Zingales. “Does Culture Affect Economic Outcomes?” *Journal of Economic Perspectives* 20/2 (2006), 23–48.
- Helms, Marilyn M. ve Richard S. Allen. “Linking Strategic Practices and Organizational Performance to Porter’s Generic Strategies.” *Business Process Management Journal* 12/4 (2006), 433–454.

- Helms, Michael M., ve Judy Nixon. "Exploring SWOT Analysis – Where Are We Now? A Review of Academic Research from the Last Decade." *Journal of Strategy and Management* 3, no. 3 (2010), 215–251.
- Kahneman, Daniel. *Thinking, Fast and Slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011.
- Kehl-Bodrogi, Susanne. *Die Kızılbaş/Aleviten: Untersuchungen über eine esoterische Glaubensgemeinschaft in Anatolien*. Berlin: Klaus Schwarz Verlag, 1988.
- Keynes, John Maynard. *The General Theory of Employment, Interest and Money*. London: Macmillan, 1936.
- Melikoff, Irene. *Hadji Bektach: The Saracens' Saint*. Syracuse: Syracuse University Press, 1998.
- North, Douglass C. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Alevî-Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.
- Polanyi, Karl. *The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time*. Boston: Beacon Press, 1944.
- Putnam, Robert D. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon ve Schuster, 2000.
- Sen, Amartya. *On Ethics and Economics*. Oxford: Basil Blackwell, 1987.
- Shankland, David. "Ritual and Community in Alevi-Bektashi Culture." *Middle Eastern Studies* 35/4 (2003), 507–527.
- Sipahi, Banu Beyaz. "Türkiye'de Eğitim Harcamaları, Gelir Dağılımı ve Enflasyon İlişkisi: Eşbütünlüşme Analizi." *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi* 11/2 (2021), 553–567.
- Telek, Cebraill ve Muzaffer Albayrak. "Küreselleşmenin Tüketim Harcamaları Üzerindeki Etkisi: Türkiye Üzerine Bir Analiz." *Malatya Turgut Özal Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Dergisi* 3/2 (2022), 104–116.
- Thaler, Richard H. ve Sunstein, Cass R. *Nudge: Improving Decisions About Health, Wealth, and Happiness*. New Haven: Yale University Press, 2008.
- Thompson, E. P. "The Moral Economy of the English Crowd in the Eighteenth Century." *Past & Present* 50 (1971), 76–136.
- Throsby, David. *Economics and Culture*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- Vorhoff, Karin. "Academic and Journalistic Publications on the Alevi and Bektashis of Turkey." In *Syncretistic Religious Communities in the Near East*, ed. Susanne Kehl-Bodrogi, Barbara Kellner-Heinkele, Anke Otter-Beaujean, 23–50. Leiden: Brill, 1995.
- World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future*. Oxford University Press.
- Yaman, Ali. *Alevilikte Sosyal Dayanışma*. Ankara: Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Yayınları, 2016.

Extended Abstract

This study focuses on the doctrine of "Bir Lokma Bir Hırka" (One Bite, One Garment) within the Alevi-Bektashi tradition, examining how cultural norms shape consumer behavior and influence inflationary dynamics through an interdisciplinary perspective. In economic literature, inflation has often been treated as a purely technical problem, addressed through instruments such as monetary supply management, fiscal discipline, exchange rate regulation, and supply–demand adjustments. Yet this framework largely overlooks the role of social norms and value systems in shaping economic behavior. Rooted in Anatolian cultural heritage, the principle of "Bir Lokma Bir Hırka" provides a normative framework that disciplines economic decision-making through ethics of responsibility, frugality, solidarity, and opposition to waste.

The research employs a qualitative design, analyzing 42 primary and 18 secondary sources including doctrinal texts, hymns (nefes), hagiographies (menakibname), futuwwa manuscripts, and oral traditions. Data were processed using Braun and Clarke's (2006) six-phase thematic analysis, which identified four key themes: frugality and moderation, social solidarity, consumption ethics and identity, and economic stability. These themes were integrated into the theoretical frameworks of cultural economics, behavioral economics, and socio-economic sustainability, leading to the development of a conceptual model. The model demonstrates that cultural norms operate in anti-inflationary dynamics across four dimensions: restricting consumption, balancing demand through solidarity, ensuring supply stability through production ethics, and reinforcing social trust.

In addition, a SWOT analysis was conducted following Helms, M. M. ve Nixon, J. (2010), systematically assessing the strengths, weaknesses, opportunities, and threats of the doctrine. Strengths include solidarity reinforced by frugality, sharing, and production ethics; weaknesses consist of limited interaction with modern consumer culture and challenges of measurability. Opportunities lie in contributing to sustainable and ethical economic policies, while threats stem from the dominance of global consumption-driven culture. The findings reveal that the doctrine may function as a complementary mechanism for economic stability, beyond conventional monetary and fiscal tools, by embedding cultural and behavioral dimensions into economic governance.

This approach generates an original contribution by linking identity, belonging, and norm-based decision-making emphasized in behavioral economics with the cultural economic perspective. Keynes's marginal propensity to consume, Polanyi's embeddedness, and Thompson's concept of "moral economy" are integrated with Alevi-Bektashi norms, thereby constructing a novel theoretical lens that bridges historical and contemporary contexts. The study shows that frugality mitigates demand pressures, solidarity balances income inequalities, production ethics stabilizes supply, and collective trust restrains speculative tendencies.

Ultimately, the study moves beyond the logic of rational self-interest that dominates modern economics and proposes a value-based model of economic equilibrium. The doctrine of "Bir Lokma Bir Hırka" emerges not only as an ethical principle but also as a behavioral model that curbs demand inflation, reinforces social trust, and fosters sustainable welfare. By integrating economic rationality with cultural norms, this research points to a new horizon in economic thought where stability is not limited to price control, but extends to justice, trust, and sustainable development.

